

DA VK-REGERINGEN OG NATIONALBANKEN

IKKE PASSEDE DERES ARBEJDE

31. oktober 2021

Jeg begynder med at fastslå det, som jeg godt ved er den mest upopulære og uvelkomne sandhed om den danske finanskrisen i 2008 – nemlig at det er lykkedes for politiske kredse på Christiansborg, ledende embedsfolk i centraladministrationen og ikke mindst førende finansfolk i nu 13 år at forholde danskerne viden om de faktiske årsager til krisen. Og dermed skjult for befolkningen, at krisen har påført dem en ekstra udgift på omkring 120 mia. kr. foruden alle de andre udgifter og tab fra krisen.

Staten har således ikke som påstået af Venstres tidligere finansminister Kristian Jensen tjent 18 mia. kr. på de seks bankpakker, og bankerne har heller ikke selv ryddet op efter sig. Det er en grov vildledning af Kristian Jensen og Erhvervsministeriet. Tværtimod står skatteyderne netto til at skulle betale ikke under 100 mia. kr. i renteudgift, fordi staten i november 2008 måtte optage statslån for ca. 90 mia. kr. for at redde mange danske banker, bl.a. landets hovedbank Danske Bank, fra en truende konkurs. Staten forpligtede sig tillige til først i november 2039 – om 30 år - at måtte betale de lånte 90 mia. kr. tilbage. De højtforrentede lån er uopsigelige for såvel låner som långiver.

Størstedelen af finanskrisen i Danmark skyldes alvorlige svigt af VK-regeringen, der kun havde fokus på sit eget genvalg hos vælgerne i 2005 og i 2007. Derfor gennemførte den et paradigmeskifte (nationalbankdirektør Nils Bernsteins udtryk) i finanspolitikken. Det gik ud på, at selvom dansk finanspolitik i 2003 og frem var ekspansiv, så lempede VK-regeringen alligevel finanspolitikken yderligere, så samfundsøkonomien blev overophedet, og brød dermed gennem flere år med nedarvede økonomiske læresætninger – et groft misbrug af den engelske økonom John Maynard Keynes' teorier.

Bankerne var dygtige i nullerne, alt for fiffige, til at skaffe penge til danskernes kraftigt stigende lån, og dermed kraftigt stigende indtjening til finanssektoren. De så en fidus i at udnytte de meget lave markedsrenter på det internationale pengemarked til at hjemtage store dollarlån, der skulle tilbagebetales til de amerikanske banker inden for kort tid - længst om et år. Når dollarlånene så skulle tilbagebetales, optog danske banker nye, korte dollarlån. For danskerne havde jo lånt pengene af bankerne i tre-fem år!

Nationalbankens advarsler mod bankernes nye forretningsmodel startede tidligt. Allerede i publikationen for 2001, Finansiell Stabilitet, blev det påpeget, at denne form for finansiering "kunne" være mindre stabil, og bankerne gjorde sig mere sårbare. Hvis de amerikanske banker pludselig sagde nej til at give korte lån, så ville danske banker få et alvorligt problem.

Fhv. nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer (pensioneret i 1994) sagde herom i 2010: "I min tid blev vi meget utilpasse ved, at bankerne finansierede sig i det korte marked, for det er meget risikabelt. Hvis nogen får en fornemmelse af, at der er noget galt, så breder det sig som en løbeild".

Nationalbanken gentog advarsel for året 2002, men i en mere udvandet version. Og holdt så bøvle frem til efteråret 2006, fordi det tydeligvis ikke passede VK-regeringen, nu hvor det gik så godt i Danmark, og danskerne i øvrigt snart skulle til folketingsvalg.

De vage advarsler blev ikke taget alvorligt af økonomi- og erhvervsminister Bendt Bendtsen (K), finansminister Thor Pedersen (V) og statsminister Anders Fogh Rasmussen (V), heller ikke af centraladministrationen. Og når danskerne lånte så mange flere penge i bankerne, så var det lånernes eget ansvar og problem, hvor de ikke skulle regne med statens hjælp, hvis det gik galt. "Vi skal ikke som politikere være barnepiger", sagde Anders Fogh Rasmussen.

Bankerne selv havde kun ét for øje: udnyttelsen af situationen med en meget lav markedsrente til at score enorme fortjenester til dem selv. Også selvom de derved løb en meget stor risiko for at gå nedefors og hjem.

VK-regeringens hovedprioritet i årene efter 2001 var dets genvalg. Anders Fogh Rasmussen ligner i det stykke fuldstændig den konservative premierminister Stanley Baldwin, der op gennem 1930'erne afviste at opruste Storbritannien mod Hitler, som var i fuld sving med at opruste hæren, flåden og flyvevåbnet, fordi der i Storbritannien i den brede befolkning var en udbredt modvilje mod endnu en krig efter den forfærdelige skyttegravskrig 1914-1918 mod Tyskland.

Til underhusmedlem Winston Churchills kritik mod hans egen regering sagde Baldwin i Underhuset i november 1936: "Jeg kan ikke tænke mig noget (oprustning), der med større sikkerhed havde ført til, at vi havde tabt valget" (underhusvalget i november 1935).

Finanskrisen i 2008 blev dyr for de danske skatteborgere – meget dyr. Det er slet ikke gjort med det af Erhvervsministeriet for staten påståede "overskud" på 17 mia. kr. fra bankpakkerne og af Kristian Jensen (V) til 18 mia. kr. For staten har slet ikke overskud eller tjent på bankpakkerne. Tværtimod er der et dundrende underskud.

Erhvervsministeriet "glemmer" nemlig at medregne statens renteudgift på 120 mia. kr., som skatteborgerne ifølge Finansministeriets beregning må betale i renteudgift på 30-årige statsobligationer, som staten i november og december 2008 så sig tvunget til at udstede (for 87,6 mia. kr.) for at skaffe penge til at tackle hele samfundssituationen i efteråret 2008, og derved redde mange banker fra en truende konkurs.

Var det sket, ville Danmark være faldet i afgrunden, og danskerne ville så være i stor fare for at miste store dele af deres opsparing. De kunne så heller ikke for en periode bruge deres betalingskort, få deres løn og betale deres regninger.

Danmark var havnet i den situation, fordi VK-regeringen førte en alt for ekspansiv finanspolitik op gennem nullerne. Der skulle være folketingsvalg senest i november 2005, og Anders Fogh syntes, at opsvinget gik for langsomt med at komme i gang. Derfor besluttede regeringen, som han sagde, at "give opsvinget et lille skub".

Bankerne hjalp godt til med at få opsvinget i gang ved at hente store dollar-lån i amerikanske banker, som var meget billige. Korte lån, der skulle betales tilbage inden for et år – i US-dollars.

Derved øgede bankerne deres indlånsunderskud, dvs. forskellen mellem bankernes indlån (danskernes opsparing) og bankernes udlån (danskernes lån i kroner til ny bil, båd og hus).

For bankerne var det en fed fidus. For de skulle kun betale de amerikanske banker under én procent i rente, mens danskerne måtte betale otte-ti procent årligt i rente for deres lån, der skulle betales tilbage til bankerne over en noget længere årrække.

Op gennem nullerne øgede bankerne eksplosionsagtigt deres indlånsunderskud som følge af lånene fra amerikanske banker. Hvor bankernes ind- og udlån i 2003 var nogenlunde i balance, steg underskuddet til 32 mia. kr. i 2004, 163 mia. kr. i 2005, 400 mia. kr. i 2006, 522 mia. kr. i 2007. Det toppede i september 2008 med et samlet indlånsunderskud på 656 mia. kr.

På det tidspunkt brød den internationale finanskrisen ud, hvor det internationale pengemarked frøs til is. Nu kunne ingen finansoperatør låne penge – dårligt nok til næste dag.

Danske banker stod netop nu – i september og oktober 2008 – kontraktligt til at skulle betale deres korte US-dollarlån tilbage til de amerikanske banker, men de havde selv langt fra nok af US-dollars til at tilbagebetale til tiden.

Derfor måtte Folketinget i en fart udstede en statsgaranti til de danske bankers kreditorer – de amerikanske banker. Om nødvendigt ville den danske stat betale de danske bankers lån, hvis de ikke selv var i stand til det. Ifølge Nationalbanken hæftede den danske stat med sin garanti for 4200 mia. kr.

Men statsgarantien skaffede jo ikke US-dollars til veje. Statens opgave var derfor nu at få fat i en enorm mængde dollars nærmest med lynets hast. Nationalbankens valutabeholdning havde i de kritiske måneder kun meget få dollars. Blev bankernes lån ikke afdraget til tiden, kunne de amerikanske långivere gå i retten og få erklæret danske banker med et samlet indlånsunderskud på 656 mia. kr. konkurs.

I slutningen af september 2008 lykkedes det Nationalbanken at indgå en swapaftale (bytte) med den amerikanske forbundsbank (USA's nationalbank), hvorfra Danmark kunne udtrække ca. 90 mia. kr. i rene og uforfalskede US-dollars mod at USA kunne gøre tilsvarende ved at hente danske kroner i Nationalbanken.

I tilgift indgik VK-regeringen i starten af oktober en mundtlig aftale med ATP, som havde erklæret sig villig til at sælge deres euro-obligationer til Nationalbanken for 110 mia. kr. De mange euro kunne så via swapaftalen med USA byttes til US-dollars.

I slutningen af oktober gav Den Europæiske Centralbank (ECB) Danmark ret til at hæve euro for ca. 90 mia. kr. De kunne også byttes til US-dollars via den amerikanske forbundsbank.

Til gengæld for ATP's afgørende håndsrækning lovede regeringen for første gang nogensinde at udstede 30-årige danske statsobligationer. Hidtil havde regeringen afvist et længe udtalt ønske fra pensionssektoren om at udstede obligationer med en længere løbetid end 10 år, fordi renten og dermed udgiften for skatteborgerne er betydeligt højere på et 30-årigt statspapir end for en 10-årig. Dermed ville pensionsbranchen have sikret værdien af danskernes pensionsopsparing til de skulle bruge pengene om 30 år eller senere – og til en høj årlig rente.

Men Danmark var i efteråret 2008 i en undtagelsestilstand, og nu gjaldt kun ét: skaf US-dollars.

De mange dollars blev af Nationalbanken straks solgt videre til danske banker, der på denne måde undgik konkursen.

I november og december 2008 solgte Nationalbanken 30-årige danske statsobligationer for 87,6 mia. kr. til en gennemsnitlig effektiv rente på 4,3 pct. Ifølge Finansministeriet indebærer det en samlet renteudgift på 120 mia. kr., som skatteborgerne skal betale hele vejen til obligationernes udløb i november 2039. For nogle lån, som staten ikke selv havde brug for i 2009 til at styre den offentlige økonomi. Staten havde nemlig overskud, og statens behov for at udstede nye statsobligationer var af regeringen i august 2008 skønnet til sølle 20 mia. kr., som alle skulle gå til at erstatte statens gamle lån, der var udløbne.

Det danske samfund undgik ved statens og Nationalbankens hastige indgriben, og med ATP's villige bistand, at komme ned i afgrundens dyb. Men vi var slet ikke kommet hen til kanten af afgrunden, hvis VK-regeringen op gennem nullerne havde grebet ind og bremset for bankernes risikable gældsætning. Og skatteyderne havde så sparet renteudgiften på 120 mia. kr.

Finansminister Thor Pedersen forlod i november 2007 sin post for at blive formand for Folketinget. Det var tre måneder efter at subprime-krisen (forspillet til finanskrisen) var startet i USA. Ved afskedsreceptionen gav hans departementschef Christian Kettel Thomsen ham følgende skudsmål:

"Thor, du er den minister, der forlader Finansministeriet med de bedste økonomiske nøgletal nogensinde!"

Ifølge Venstres tidligere folketingsmedlem Søren Pind blev han og hans partifælle Peter Christensen på et tidspunkt "i løbet af 2008" af Anders Fogh kaldt over til hans plads i folketingssalen, hvor statsministeren kritiserede de to venstrefolk for at kræve skattelettelser og dermed profilere sig på regeringens bekostning. Ifølge Søren Pinds bog "Frie Ord":

"Og så sagde han noget, jeg har grublet over lige siden: "Lige om lidt kommer der en finanskriser. Den bliver stor. Der vil folks privatøkonomi blive belastet. Og der vil kravet om skattelettelser komme helt af sig selv. Hvis vi giver dem nu, vil de bare brænde ud over i alt det andet. Vi må tænke strategisk. Det er tåbeligt, det, I siger"", sagde Fogh ifølge Pind til de to venstrefolk. I Folketingstidende står, at der i den måned kun var møde i tinget 4. og 9. september 2008.

Den 10. september 2008 – fem dage før investeringsbanken Lehman Brothers' konkurs i New York – forlod Bendt Bendtsen pludselig sin ministerpost. Han ville hellere vælges til EU-parlamentet i 2009, sagde han.

Anders Fogh Rasmussen forlod i april 2009 dansk politik ved at lade sig udpege til NATO's generalsekretær, efter at det i 2008 ikke var lykkedes ham at blive medlem af den nye EU-Kommission.

Så blev det overladt til Lars Løkke Rasmussen (V) og Lene Espersen (K) efter 2008 at rydde op i dansk økonomi, bl.a. ved at gøre efterlønnen nærmest værdiløs for mange mennesker.

Eller som Lars Løkke selv formulerede det på et møde i Folketingets Europaudvalg 17. marts 2017:

"Jeg havde det held eller uheld at blive statsminister, lige da det sprang (finanskrisen), på min forgængers fantastiske sans for timing".

Kilder:

Nationalbanken, Kvartalsoversigt, 1. kva. 2007, side 111-115, 1. kva. 2008, 4. kva. 2008, side 25-37, 97-105, Finansiell Stabilitet 1001 og 2002, Statens Låntagning og Gæld 2008, Dansk Pengehistorie 1990-2005, side 16, 117-118, 179-182, Beretning og Regnskab 2008.

Rangvid-rapporten, september 2013.

Baldwin-citat hentet i Nic. Blædels bog, Forbrydelse og Dumhed, 1946, side 338.

Hoffmeyer-citat, Politiken, 13. juni 2010.

Finansministeriets mailsvar til journalist Erik Matzen, Reuters.

Svar på spørgsmål 27 ad L102 og L103, stillet i Folketingets erhvervsudvalg den 26. januar 2009 efter ønske fra Enhedslistens Frank Aaen.

ATP's årsrapport for 2008, side 11, og 2009, side 38-40.

Søren Pind, bogen Frie Ord, 2019, side 191 og 192.

Budgetoversigt 2, 2008, Finansministeriet.